

SUGRĮŽTANT PRIE ORGANIŠKOSIOS VALSTYBĖS: APIE KATALIKIŠKOS SOCIOLOGIJOS ĮTAKĄ KATALIKIŠKAJAM KORPORATYVIZMUI

Vilius Kubekas

Doktorantas
Central European University
Department of History
Budapest, Nádor u. 9, 1051, Hungary
El. paštas: kubekas_vilius@phd.ceu.edu

Santrauka. Straipsnyje analizuojama katalikų socialinio teoretiko Prano Dielininkaičio tarpukario laikotarpiu plėtotą katalikiško korporatyvizmo sampratą. Be to, aptariama Lietuvoje tarpukariu tarp katalikų sociologų vyravusi sociologijos samprata ir jos ryšys su katalikiškąja socialine doktrina bei korporatyvizmu. Atkreipiamas dėmesys į Šveicarijoje paplitusio katalikiško korporatyvizmo įtaką Dielininkaičio socialinei teorijai. Svarbus Dielininkaičio plėtotos socialinės teorijos bruožas – bandymas atriboti katalikiškąjį korporatyvizmą nuo politinių implikacijų. Dielininkaičio nuomone, katalikiškas korporatyvizmas turėjo keisti socialinius ir ekonominius santykius, tapti alternatyva kapitalistinėms bei socialistinėms ekonominėms sistemoms.

Reikšminiai žodžiai: katalikiška socialinė teorija, korporatyvizmas, organinė valstybė, Pranas Dielininkaitis, katalikiška sociologija, sociologijos istorija, socialinis klausimas.

Key words: Catholic social theory, corporatism, organic state, Pranas Dielininkaitis, Catholic sociology, history of sociology, social question.

Įvadas

Šiame straipsnyje sugrįžtama prie tarpukario Lietuvoje plėtotų katalikiškojo korporatyvizmo sampratų istorijos¹. Straipsnio tikslas yra parodyti, kad katalikiškąjį korporatyvizmą būtina nagrinėti platesniame katalikiškos socialinės teorijos kontekste. Šis ryšys tarp korporatyvizmo ir katalikiškos socialinės teorijos bus nagrinėjamas pasitelkus katalikų socialinio teoretiko Prano Dielininkaičio (1902–1942) plėtotas valstybės ir visuomenės sampratas.

Iki šiol tarpukario politinės minties tyrėjai daugiausia dėmesio skyrė katalikiško korporatyvizmo sampratai, kuri buvo išdėstyta 1936 m. pasirodžiusioje deklaracijoje „Į organiškiosios valstybės kūrybą“ (toliau straipsnyje – deklaracija – V. K.)². Ši deklaracija yra išskiriama kaip vienas svarbiausių katalikišką socialinę ir politinę mintį liudijančių dokumentų. Pavyzdžiui, Justinas Dementavičius deklaraciją laiko „neabejotinai svarbiausia [katalikiškiosios inteligentijos]

¹ Tyrimą finansuoja Lietuvos mokslo taryba (surtartis Nr. MOD-17008).

² „Į organiškiosios valstybės kūrybą“, *Naujoji Romuva*, 1936, Nr. 8, p. 169–175.

intelektualinės programos manifestacija³. Deklaracijos svarbą Lietuvos tarpukario intelektualinėje istorijoje parodo ir tai, kad ją pasirašiusieji istoriografijoje gavo *jaunųjų katalikų sąjūdžio* bei *1936 metų generacijos* vardus⁴. Nepaisant tokio pripažinimo, deklaracijoje išsakytos mintys bei jos autorių politinės pažiūros vis dar yra kontroversijos objektas⁵. Pasak Dangiro Mačiulio, šios deklaracijos autoriai, susibūrę aplink Juozo Keliuočio redaguojamą „Naująją Romuvą“, formavo tautinės kultūros diskursą, kuriuo naudojosi Antano Smetonos režimas. Dangiro Mačiulio nuomone, tautininkų ir šios deklaracijos autorių politinės vizijos buvo viena kitai artimos⁶. Mindaugo Tamošaičio vertinimu, deklaracijos autoriai siūlė korporatyvinę santvarką, kurioje valstybė organizuotų visuomenę vadovaudamasi principu „iš viršaus į apačią“⁷. Liūtas Mockūnas šią deklaraciją įvardija kaip lietuviškojo fašizmo išraišką⁸.

Visiškai priešingos nuomonės nei šie autoriai laikosi Kęstutis Skrupskelis, kurio teigimu, ši deklaracija liudija jaunosios ka-

talikų kartos „politinį liberalizmą“, besireiškusį kova už „liberalizmo didžiausiąją vertybę – laisvę formuoti savo pasaulėžiūrą“⁹. Jo vertinimu, deklaracija buvo nukreipta prieš tautininkų vykdytą katalikiškų organizacijų įtakos visuomenės gyvenime ribojimo politiką¹⁰. Algimanto Jankausko ir Alvydo Jokubaičio nuomone, *1936 metų generacijos* atstovai buvo „įtakingiausia A. Smetonos režimo intelektualinė opozicija“, o jų parašyta deklaracija gynė asmens laisvę, moralinę autonomiją ir politinį pluralizmą¹¹. Pasak palankiai tarpukario katalikišką socialinę teoriją vertinusio Valdo Pruskus, katalikų „organiškoji valstybė“ buvo „parlamentarizmo ir autoritarizmo sintezė“, kuri visgi „aprėpia žymiai mažiau negu fašistinė totalitarinė valstybė“¹².

Užuot bandžius suprasti deklaracijos autorių valstybės ir visuomenės viziją naudojant vien tik šio dokumento analizę, siūlau atsižvelgti į kitus jį rengusių autorių tekstus, paisant šiems autoriams reikšmingų intelektualinių kontekstų. Juolab kad deklaracijos autoriai savo pozicijas bandė plėtoti ir kituose savo straipsniuose¹³. Platesnis deklaracijos rengėjų tekstų skaitymas leistų rekonstruoti katalikiško korporatyvizmo sampratų istoriją. Dėl to straipsnyje pateiksiu deklaraciją pasirašiusio socialinio teoretiko Prano Dielininkaičio propaguotų valstybės ir visuomenės sampratų analizę. Būtent Dielininkaitis nuosekliai plėtojo katalikiško korporatyvizmo sampratą ir populiarino jos įgyvendinimo Lietuvoje idėją, todėl keista,

³ J. Dementavičius, 2015, p. 144, išnaša 23.

⁴ Pavyzdžiui, *jaunųjų katalikų sąjūdį* savo tyrimo objektu pasirinko Ramūnas Labanauskas: R. Labanauskas, 2011, p. 4. Algimantas Jankauskas ir Alvydas Jokubaitis deklaracijos autorius įvardija kaip *1936 metų generaciją*: A. Jankauskas ir A. Jokubaitis, 2012, p. 17–18.

⁵ Deklaracijos teksto autorystės klausimą svarščiusio Kęstučio Skrupskelio nuomone, iš visų šią deklaraciją pasirašiusiųjų veikiausiai aktyviausiai prie teksto kūrimo dirbo Juozas Brazaitis, Pranas Dielininkaitis, Jonas Grinius, Zenonas Ivinskis, Juozas Keliuotis, Antanas Maceina, Pranas Mantvydas, Ignas Skrupskelis, Kazys Pakštas bei Jonas Pankauskas; be to, prie šios deklaracijos atsiradimo galėję prisidėti ir Stasys Yla bei Stasys Bačkis. Žiūrėti: K. Skrupskelis, 2012, p. 385–386. Apie teksto rengimo aplinkybes: R. Labanauskas, 2006, p. 248–257.

⁶ D. Mačiulis, 2005, p. 232–239.

⁷ M. Tamošaitis, 2014, p. 243.

⁸ L. Mockūnas, 2000, p. 4–6; L. Mockūnas, 1997, p. 55–56.

⁹ K. Skrupskelis, 2004, p. 73–74. Taip pat: K. Skrupskelis, 1999, p. 212–227.

¹⁰ K. Skrupskelis, 2012, p. 380–386.

¹¹ A. Jankauskas ir A. Jokubaitis, 2012, p. 16–18.

¹² V. Pruskus, 2006, p. 30.

¹³ Dalis šių tekstų surinkti specialioje antologijoje: K. Girnius et al., 2016.

kad diskusijoje apie tikrąją deklaracijos idėjų prasmę Dielininkaičio korporatyvizmui vietos skiriama mažai. Iki šiol iš visų deklaracijos rengėjų daugiausia dėmesio buvo skiriama Antano Maceinos socialinei filosofijai¹⁴, tačiau Maceinos pasiūlyti visuomenės ir valstybės projektai yra vertinami taip pat kontroversiškai kaip ir pati deklaracija. Viename iš savo straipsnių Leonidas Donskis netgi įspėjo, kad Maceinos tarpukaryje plėtota socialinė filosofija yra „vaiduokliška, reakcinga ir vienodai pavojinga tiek praeities, tiek dabarties Lietuvai“¹⁵. Iš tiesų žvilgsnis į Dielininkaičio biografiją bei socialinę mintį leidžia pažvelgti į platesnę katalikiškos socialinės teorijos plėtotę bei korporatyvizmo sąvokos vartojimo istoriją lietuvių katalikų politiniame žodyne.

Skrupskelio teigimu, pirmieji „organiško“ sąvoką į lietuvišką politinį žodyną įrašė tautininkų mąstytojai, o į tai reaguodami katalikai stengėsi sukurti savo intelektualinį kontrprojektą¹⁶. Visgi šiame straipsnyje parodysiu, jog katalikiškas korporatyvizmas nebuvo tik reakcija į tautininkišką mintį, bet reiškėsi ir kaip integrali katalikiškos socialinės ir politinės teorijos dalis. Be to, priešingai negu teigia Arūnas Svarauskas, kurio vertinimu svarstymai apie katalikišką korporatyvizmą buvo vien tik „teorinio ir akademinio pobūdžio“ diskusijos apie idealią valstybės santvarką, katalikų socialiniai teoretikai siekė realių reformų socialinėje ir ekonominėje sferose¹⁷.

¹⁴ Pavyzdžiui, A. Jokubaitis, 2001, p. 1–23; P. Butkus, 1999, p. 48–64.

¹⁵ L. Donskis, 1997, p. 188–228. Taip pat: L. Donskis, 2000, p. 9–10.

¹⁶ K. Skrupskelis, 2004, p. 73.

¹⁷ A. Svarauskas, 2015, p. 56.

Šiame straipsnyje aptarsiu tuo metu tarp Lietuvos katalikų sociologų vyravusią sociologijos sampratą, Šveicarijos katalikų valstybės teoretikų įtaką Dielininkaičio korporatyvizmui ir paties Dielininkaičio plėtotą socialinę teoriją.

Katalikiškoji sociologijos samprata Lietuvoje

Šioje dalyje noriu parodyti, jog katalikišką korporatyvizmą būtina matyti platesnėje katalikiškos sociologijos tradicijoje¹⁸. Pažvelgus į Lietuvos katalikų sociologų tekstus matyti, jog pagrindinis katalikų socialinių teoretikų rūpestis buvo darbininkų skurdo mažinimas ir kova su marksizmo įtaka. Tai puikiai iliustruoja Dielininkaičio plėtotą korporatyvizmo sampratą, mat jo korporatyvizmas turėjo aiškų antikapitalistinį pobūdį. Studijuodamas užsienyje Dielininkaitis buvo gerai susipažinęs su tarp katalikų sociologų vyravusiomis katalikiško korporatyvizmo idėjomis, jas savo straipsniuose perėmė ir transformavo. Kaip matysime, pagrindinis Dielininkaičio korporatyvizmo uždavinys buvo socialinių ir ekonominių santykių keitimas. Dielininkaičio plėtotą socialinę teoriją turėjo aiškų praktinį pobūdį, nes buvo orientuota į socialinės tikrovės keitimą pagal katalikiškus socialinius principus. Toks Dielininkaičio korporatyvizmo pobūdis atitiko tarpukariu tarp Lietuvos katalikų sociologų paplitusią sociologijos sampratą, pasak kurios, katalikiškoji sociologija yra orientuota į visuomeninį veikimą bei katalikiškos socialinės doktrinos taikymą praktikoje.

¹⁸ Apie katalikišką sociologiją Lietuvoje iki Pirmojo pasaulinio karo: D. Stražinskaitė, 2011, p. 36–44.

1928 m. baigęs studijas Lietuvos universiteto Teologijos-filosofijos fakultete, Dielininkaitis išvyko į Paryžiaus universitetą, kur 1933 m. Humanitarinių mokslų fakultete (*Faculté des lettres*) apgynė disertaciją iš švietimo sociologijos srities. Savo disertacijoje „La liberté scolaire et l'État“ Dielininkaitis pateikė lyginamąją keturių valstybių – Sovietų Sąjungos, Prancūzijos, Belgijos ir Olandijos – švietimo sistemų analizę¹⁹. Tais pačiais metais grįžęs iš studijų užsienyje į Lietuvą Dielininkaitis ne tik gavo etatą Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultete, kur pradėjo dėstyti sociologiją, bet ir įsitraukė į įvairių katalikiškų organizacijų veiklą: be darbo fakultete, tapo ateitininkų sąjungos centro valdybos pirmininku (1933–1935), o netrukus ir Lietuvos krikščionių darbininkų sąjungos vicepirmininku (1934–1940), taip pat 1936 m. buvo trumpam išrinktas į Katalikų veikimo centro valdybą ir ketvirtąjį dešimtmečio antrojoje pusėje pateko į tuo metu oficialiai uždraustos Lietuvos krikščionių demokratų partijos centro komitetą²⁰. Be to, Dielininkaitis buvo vienas iš prieš Smetonos valdžią nukreipto sąjūdžio, vienijusio krikščionis demokratų ir valstiečius liaudininkus, iniciatorių²¹. Dielininkaitis išliko aktyvus viešojoje erdvėje visą nepriklausomybės laikotarpį,

o 1941 m. prasidėjus Birželio sukilimui, trumpam tapo Laikinosios vyriausybės darbo ministru. Visgi siekiant įvykdyti šio straipsnio tikslus, svarbiausia pabrėžti, kad savo straipsniuose, viešuose pasisakymuose Dielininkaitis nuosekliai plėtojo katalikiško korporatyvizmo sampratą.

Reikia atkreipti dėmesį, jog Dielininkaičio sociologija turėjo aiškų praktinį pobūdį – tai buvo bandymas pateikti katalikiškos socialinės doktrinos pritaikymo viešajame gyvenime būdą. Būtent taip tarpukario laikotarpiu katalikai suprato sociologiją – ši jiems buvo ne griežtais metodais grindžiama mokslinė disciplina, o pirmiausia katalikiškos socialinės doktrinos taikymas sprendžiant vadinamąjį „socialinį klausimą“. Kaip teigė 1933 m. Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavime pranešimą apie idealistinę sociologiją skaitęs Grigas Valančius, „sociologija, kaip dvasinis mokslas, yra giliai susijusi su filosofija ir pasaulėžiūra“²². Išskirdamas pagrindines sociologijos sampratas jis kalbėjo ir apie katalikiška socialine doktrina grįstą „idealistinę sociologiją“, kuri yra „ne kaip kauzalinis gamtos mokslas, bet kaip idealistine filosofija ir teistine pasaulėžiūra paremtas dvasios mokslas“²³. Būtent tokią sociologijos sampratą randame sociologiją dėščiusių katalikų dvasininkų Kazimiero Paltaroko ir Kazimiero Šaulio raštuose, iš kurių aiškėja, kad katalikiškoji sociologija buvo neatsiejamai susijusi su katalikiškos socialinės doktrinos ir praktikos sklaida visuomeniniame gyvenime. Pavyzdžiui, Kauno kunigų seminarijoje sociologiją dėščiusio Paltaroko teigimu,

¹⁹ Disertacija išleista kaip: P. Dielininkaitis, *L'État et l'éducation: étude de quelques régimes consacrant une solution synthétique du problème de l'organisation scolaire*, Paris, 1933. Lietuviškasis jos vertimas: P. Dielininkaitis, *Mokyklos laisvė ir valstybė: sovietų, prancūzų, belgų ir olandų mokyklų sistemos sintetinio sprendimo paieškos*, Šiauliai, 2000.

²⁰ Apie Dielininkaičio biografiją: J. Grinius, 1961, p. 224–227; T. Maceinienė, 2006, p. 95–154. Apie Dielininkaičio dalyvavimą Lietuvos krikščionių demokratų partijos veikloje užsimena Svarauskas: A. Svarauskas, 2014, p. 177.

²¹ Apie šį sąjūdį: G. Janauskas, 2011, p. 9–28.

²² G. Valančius, „Idealistinė sociologija“, p. 418; *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai I, 1933*, red. J. Eretas, Kaunas, 1935.

²³ Ten pat, p. 419.

„svarbiausias sociologijos uždavinys – išrišti socialią šių dienų klausimą. *Socialis klausimas* yra sociologijos branduoli[y]s“ (išskirta originale; toliau – jeigu nepažymėta kitaip, visi išskirimai padaryti originale – V. K.)²⁴.

Kad katalikų sociologai privalo prisidėti prie „socialinio klausimo“ sprendimo, akivaizdu pažvelgus į Šaulio parengtą sociologijos vadovėlį, iš kurio tarpukariu Lietuvos universiteto Teologijos-filosofijos fakultete studijavę sociologijos studentai mokėsi savo dalyko (beje, Vilniaus universiteto bibliotekoje vis dar saugomas pačiam Dielininkaičiui priklausęs knygos egzempliorius). Šaulys „socialinį klausimą“ apibrėžė kaip „kru[ū]vą arba rinkinį probl[ē]mų apie esybę šių laikų visuomeniškųjų ir ūkiškųjų ligų ir ydų, apie priežastis ir gydymo priemones“²⁵. Pasak jo, tai viena svarbiausių šių laikų problemų ir „vargu ar atsiras, kas šiandien rimtai abejotų, kad socialinis klausimas egzistuoja ir nenustoja grasyti mūsų laikams“²⁶. Šio klausimo sprendimas turi sustabdyti „einančią didyn plačiosios žmonių minios proletarizaciją“²⁷.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad taip supaprasta sociologija buvo nukreipta į specifiskai katalikiškos modernybės versijos sukūrimą. Laikydamasis tuo metu tarp katalikų vyravusios nuomonės Šaulys nurodė, jog dabartinių socialinių ligų ištakos yra trejopoje modernių laikų revoliucijoje: religinėje (XVI a. protestantai – Liuteris, Kalvinas ir Zvinglis – „šoko prie ardo-

mo darbo“ ir „vardan puikybės ir *liuosybės* tikėtinųjų dalykų kratymo bei tyrinėjimo Dievo apreišktoji tiesa liko paverpta žmogaus u[ū]pui“), politinėje (XVIII a. Apšvietos filosofai, kurie, „pasityčiojimais ir juokais padergę šventus daiktus, jie parausė visokios ištikimybės (autoritatės) pamatus“) ir socialinėje, kuri, Šaulio tvirtinimu, prasidėjo mūsų laikais: „<...> iš vienos pusės kapitalizmas, sutvėręs sunkų nebeištvėriamą padėjimą, fatalinės reakcijos keliu pastūmėjo žmones prie anarchijos; iš antros pusės socializmas atakuoja savastį, šeimyną, tėvynę ir likusius socialinio gyvenimo pamatus.“²⁸ Tiek Šaulio, tiek Paltaroko teigimu, tik katalikiškoji socialinė doktrina gali pasiūlyti tinkamus būdus modernybėje atsiradusiam „socialiniam klausimui“ spręsti.

Dėl šio katalikų sociologų pabrėžto ryšio tarp trijų elementų – sociologijos, bandymų spręsti „socialinį klausimą“ bei katalikiškos socialinės doktrinos – katalikiška sociologija buvo orientuota į aktyvų visuomeninį veikimą. Tai nesunku pastebėti iš Teologijos-filosofijos fakulteto reklamai skirto straipsnio, kuriame sociologija pristatyta kaip mokslas, „skirtas visiems tiems, kurie nori būti savo ateity visuomenės veikėjais“; pasak šio straipsnio, studentai čia rengiami pirmiausia tam, kad jie galėtų įsitraukti į „visuomeninį darbą“²⁹. Taigi Dielininkaičio aktyvumas viešojoje erdvėje ir įsitraukimas į profesinių organizacijų veiklą derėjo su tuometiniu tarp Lietuvos katalikų vyravusiu sociologijos įvaizdžiu, o į Dielininkaičio parengtus visuomenės pokyčių projektus reikia žiūrėti kaip į katali-

²⁴ K. Paltarokas, *Socialis klausimas*, Kaunas, 1921, p. 6.

²⁵ K. Šaulys, *Sociologija: trumpas to mokslo vadovėlis*, Kaunas, 1920, p. 3.

²⁶ Ten pat.

²⁷ Ten pat, p. 4.

²⁸ Ten pat, p. 8–9.

²⁹ A. M. [A. Maceina?], „Ką kunigai turi žinoti apie Teologijos-Filosofijos Fakulteto Filosofijos skyrių?“ *Tiesos kelias*, 1936, Nr. 6, p. 331.

kiško socialinio mokymo interpretaciją; šie projektai buvo nukreipti į esamų socialinių santykių keitimą.

Dielininkaitis ir Šveicarijos katalikų socialinė teorija

Nagrinėjant Dielininkaičio valstybės ir visuomenės sampratą reikia atkreipti dėmesį į Šveicarijos valstybės teoretikų įtaką jo propaguotam korporatyvizmui. Kad išryškėtų ši įtaka, svarbu prisiminti vieną epizodą iš Dielininkaičio studijų užsienyje – pabaigęs mokslus Paryžiuje jis atvyko į Fribūrą, kur 1933 m. liepos 24 d. Fribūro universitete prasidėjo katalikų rengti vasaros kursai, skirti katalikiškai politinės ir socialinės teorijos analizei. Vėliau Dielininkaitis parengė šiems kursams skirtą apžvalgą, kurioje pristatė pagrindines juose girdėtas mintis. Ši apžvalga svarbi keliais aspektais. Pirma, tekste užfiksuotas Šveicarijos katalikų nuostatų dėl demokratijos pasikeitimas, kuris įvyko ketvirtojo dešimtmečio pradžioje. Antra, palyginus šiame straipsnyje išsakytas idėjas bei vartojamas sąvokas su vėlesniais paties Dielininkaičio tekstais, išryškėja jo vėliau propaguotos korporatyvizmo sampratos savitumas.

Kaip pažymėjo politinės katalikybės raidą tarpukariu nagrinėjęs Martinus Conway'us, iki ketvirtojo dešimtmečio pradžios Šveicarijos katalikai šalies federacinę valstybės struktūrą laikė geriausia priemone savo religinėms pozicijoms ginti, tačiau vėliau šį įsitikinimą pakeitė kitas – tuo metu išpopuliarėjo reikalavimai įvesti naują socialinę ir politinę santvarką, kuri būtų grįsta išskirtinai katalikiškais socialiniais principais. Būtent 1933 m. šalyje buvo įkurta katalikų dominuojama

Šveicarijos korporatyvinė sąjunga (*Union corporative suisse*), kurios nariai siekė valstybės pertvarkymo ir konstitucijos keitimo vadovaujantis korporatyviniais principais³⁰. Tai, kad jau ketvirtojo dešimtmečio pradžioje Dielininkaitis pastebi kintant Šveicarijos katalikų teoretikų nuomones apie valstybės santvarką, rodo vykus greitą idėjų, sąvokų bei nuotaikų sklaidą tarp skirtingų Europos šalių katalikų elitų.

Pradėdamas savo reportažą „Židiniui“ iš šių vasaros kursų Fribūre Dielininkaitis konstatavo, kad „valstybės problema“ yra „viena pačių aktualiausių problemų mūsų laikais“³¹. Jis pažymėjo, jog Europoje prasidėjusios naujų politinio gyvenimo formų paieškos:

įsisenėjusios valstybinio gyvenimo formos su visu įkarščiu dabar perkainojamos. Ligšioliniai monarchistiniai kraštai palieka savo tradicines valdymosi formas: demokratija, kuri dar lig paskutinių laikų buvo vertinama kaip valstybinio ir politinio gyvenimo svarbiausias principas, dabar abejonių ir diskusijų objektas; parlamentarizmas, kuris ilgai buvo laikomas politinio subrendimo ženklu, dabar daug kur yra vienas iš labiausiai kritikuojamų dalykų.³²

Dielininkaitis susumavo valstybės teoriją analizavusių Šveicarijos katalikų nepasitenkinimą savo valstybe: esą dabartinė Šveicarija yra „biurokratinė, centralistiškai etatistinė ir materialistinė. Tuo pačiu,

³⁰ M. Conway, 1997, p. 39; L. Rölli-Alkemper, 2004, p. 65–79. Apie korporatyvizmo sampratą istoriją Šveicarijoje: O. Meuwly, 2008.

³¹ P. Dielininkaitis, „Socialinė korporatyvinė santvarka Šveicarijoje“, *Židinys*, 1933, Nr. 8–9, p. 203. Apie šių dienų valstybės santvarkų krizę Dielininkaitis kalbėjo ir 1939 m.: P. Dielininkaitis, „Politinių santvarkų svyravimai: demokratija, jos apoteozė, krizė ir naujosios tendencijos“, *XX amžius*, 1939-01-23, Nr. 18, p. 3.

³² P. Dielininkaitis, „Socialinė korporatyvinė santvarka Šveicarijoje“, *Židinys*, 1933, Nr. 8–9, p. 203.

daugiau ar mažiau, ji yra tik karikatūra tos senos tradicinės šveicarų demokratijos, kuri rėmėsi federalistiniais, krikščioniškais bei korporaciniais pagrindais ir tvirtomis šeimyninėmis tradicijomis³³. Iš šio Dielininkaičio straipsnio aiškėja, jog katalikų socialinėje ir politinėje teorijoje etatizmas buvo suprantamas ne kaip konkreti politinė forma, o kaip terminas, žymintis tam tikras centralizacines valstybės tendencijas. Šveicarijos katalikų pavyzdys aiškiai rodo, kad net ir demokratinė valstybė katalikų galėjo būti laikoma etatistine. Dielininkaitis rašo, jog Šveicarijos katalikai buvo nepatenkinti valstybės pastangomis „normuoti socialinius santykius“³⁴. Taigi, etatizmo apraiškos buvo atpažįstamos ne konkrečioje valstybės santvarkoje, o jos vykdomoje socialinėje politikoje, kuri siekta skirtingus socialinius subjektus jungti į vieną socialinį darinį.

Kaip priešprieša valstybės centralizacijai buvo pristatomas katalikiškas korporatyvizmas. Pasak Dielininkaičio, Šveicarijos katalikai manė, jog korporatyvizmas turi ginti tradicines socialinio gyvenimo formas, kurioms prieštarauja Prancūzijos revoliuciją grindę filosofiniai principai. Dielininkaitis ypač išskyrė individualizmą, esą jis sutrukdė „plėtotis natūralistinėms šeimynos, profesijos ir bendrai socialoginė[m]s institucijoms, kurios tū[u]rėtų harmoniškai tarpininkauti tarp individo ir valstybės“³⁵. Būtent šių, Šveicarijos katalikų manymu, natūralių socialinių darinių ardymu kaltintą demokratiją turėjo pakeisti katalikišku korporatyvizmu grindžiama santvarka. Esą tik katalikiškasis korporatyvizmas „atneštų daugiau tvarkos

ir teisingumo socialiniuose santykiuose ir sveikesni[j] kompetencijų pasiskirstymą įvairių socialinių organizmų tarpe“³⁶.

Šioje Fribūre vykusių vasaros kursų apžvalgoje Dielininkaitis išplėtojo katalikiško korporatyvizmo sampratą. Remiantis ja, svarbiausia socialinio gyvenimo dalimi turėtų tapti profesiniu principu organizuotos korporacijos, kuriose būtų derinami darbdavių ir darbuotojų interesai. Svarbu, kad tokių korporacijų įvedimas traktuojamas pirmiausia kaip moralinė, o ne ekonominė reforma³⁷. Laikantis šios vizijos, katalikiškose korporacijose „vyriausia rolė skiriama *ne kapitalui*, bet žmogiškajam asmeniui“, o jų įvedimas „turėtų panaikinti klasių kovą ir atnešti socialinę taiką“³⁸. Anot Dielininkaičio, tokia iš pačios visuomenės kylanti reforma turėtų panaikinti centralizacijos apraiškas dabartinės Šveicarijos vykdomoje politikoje. Reikia pažymėti, kad šiuose siūlyimuose išlieka katalikiškam korporatyvizmui būdinga įtampa tarp politikos ir visuomenės – nors pirmiausia siekiama transformuoti visuomeninius santykius, o ne politinę sistemą, tikimasi, kad, vykdamas socialinių santykių reformą, pavyks pakeisti ir politines šalies institucijas.

Korporatyvizmo plėtotė Dielininkaičio socialinėje teorijoje: „trečiojo kelio“ paieškos

Sistemingiausių savojo korporatyvizmo sampratą Dielininkaitis pateikė Lietu-

³³ Ten pat, p. 204.

³⁴ Ten pat, p. 205.

³⁵ Ten pat, p. 204.

³⁶ Ten pat, p. 204.

³⁷ Beje, „socialinis klausimas“ moraliniu aspektu pirmiausia rūpėjo ir Maceinai: A. Maceina, *Socialinis teisingumas: kapitalizmo žlugimas ir naujos santvarkos socialiniai principai*, 1938, p. 3–5.

³⁸ Ten pat, p. 205.

vos katalikų mokslininkų suvažiavime 1936 m. Kalbėdamas apie du korporatyvizmo tipus, Dielininkaitis siūlė Lietuvoje kurti profesinį, bet ne politinį korporatyvizmą. Laikantis šios socialinės tvarkos vizijos, korporacijos turėtų užimti svarbiausią vietą socialiniame ir ekonominiame visuomenės gyvenime. Šitaip Dielininkaitis siekė parodyti Lietuvos katalikų siūlomo korporatyvizmo nesuderinamumą su autoritarinių režimų vykdoma politika. Tai buvo aiškus siekis atsiriboti nuo tuo metu Antano Smetonos šalininkų plėtotos tautininkiškos korporatyvizmo sampratos³⁹. Dielininkaičio teigimu, lietuviškasis katalikų korporatyvizmas negresia nei „palinkimu į fašizmą“, nei „atsisakymu demokratijos ar parlamentarizmo“⁴⁰.

Reikia atkreipti dėmesį, jog Dielininkaitis aiškiai pasisakė, kad korporatyvizmas turi būti atskirtas nuo politinės santvarkos keitimo ir valstybės centralizacijos. Jo nuomone, korporacijų veikla turi būti visiškai atribota nuo politinės sferos, o socialinio korporatyvizmo įvedimas neturėtų reikšmės valstybės konstitucinei sąrangai. Svarbiausias tokio korporatyvizmo modelio bruožas turi būti korporacijų savireguliacija – „šitokios korporacinės organizacijos formulė: *laisva profesinė sąjunga organizuotoje profesijoje*“⁴¹. Taigi savo korporatyvizmo projekte Dielininkaitis siūlė keisti ekonominį gyvenimą,

bet aiškiai atsiribojo nuo politinių korporatyvizmo implikacijų. Jo teigimu, šiuo metu politinio korporatyvizmo įvedimo implikacijos politiniam gyvenimui nėra iki galo aiškios, todėl nuo tokių siūlymų reikėtų atsiriboti – esą, „profesinis parlamento sudarymas dar yra per mažai paruoštas, nepakankamai patikrintas ir tuo tarpu dar būtų perlengvai prieinamas įvairiems piktnaudžiams“⁴². Taigi šiame Dielininkaičio tekste išplėtotą korporatyvizmo sampratą buvo orientuota į esamų socialinių ir ekonominių santykių keitimą, bet ne į naujos politinės santvarkos įvedimą.

Dielininkaičio siūlytą korporatyvizmą reikėtų suprasti kaip „trečiojo kelio“ tarp kapitalizmo ir socializmo paieškas. Savo straipsniuose Dielininkaitis išplėtojo mintį, jog socialinis korporatyvizmas turi kovoti su tuo, ką jis vadino „liberalistiniu individualizmu“⁴³. Pritardamas Katalikų veikimo centro metinėje konferencijoje 1936 m. gruodį Antano Maceinos išsakytam raginimui pradėti spręsti „socialinį klausimą“ (bet nepritardamas būdams, kuriais buvo siūloma tai daryti), Dielininkaitis skatino imtis „sistemiško visų tautos sluoksnių auklėjamojo darbo“⁴⁴. Jis manė, kad moralinę reformą reikia pradėti nuo savęs – „šalinti tuos barjerus, kurie skiria kilnų Bažnyčios mokslą nuo daugelio pačių katalikų praktikos“⁴⁵. Dielininkaičio nuomone, reikia pradėti katalikišką socialinės santvarkos reformą, nukreiptą prieš didžiausius šalies skaudulius, o ypač prieš kapitalizmą, mat visuomenėje labai greitai

³⁹ Apie tautininkišką valstybės viziją: J. Dementavičius, 2015, p. 184–196. Daugiau apie korporatyvizmo tipus: P. Schmitter, 1974, p. 85–131. Apie katalikiško korporatyvizmo ir valstybės reguliuojamos ekonomikos santykį ketvirtą dešimtmečio katalikiškoje socialinėje teorijoje: J. Chappel, 2018, p. 78–92.

⁴⁰ P. Dielininkaitis, *Korporacinė santvarka: jos supratimas, bandymai realizuoti ir du pagrindiniai tipai*, Kaunas, 1936, p. 336.

⁴¹ Ten pat, p. 355.

⁴² Ten pat, p. 357.

⁴³ Ten pat, p. 339. Taip pat palyginti su: „Antikapitalizmas“, *Naujoji Romuva*, 1935, Nr. 31–32, p. 581–583.

⁴⁴ P. Dielininkaitis, „Už pastangas gyvenimui atnaujinti“, *XX amžius*, 1937-01-20, Nr. 15, p. 3.

⁴⁵ Ten pat.

įsigali „kapitalistinė dvasia blogaja tų žo-
džių prasme“:

*nuolat mūs krašte pasitaiko išaikvojimų,
kurie virsta tikra mūsų tautos nelaimė, spe-
kuliavimas savo įsitikinimais, vadinamosios
inteligentijos žymios dalies gana skubus nu-
tolimas nuo tų visuomenės sluoksnių, iš kurių
ji yra tiesiog kilusi, skaitymasis su žmonėmis
ne dėl jų vertės, bet dėl tik jų turto, užimamos
vietos ir kitais naudingumo motyvais ir t. t.*⁴⁶

Taigi, svarbu pažymėti, kad Dielininkaičio socialinės tvarkos vizija buvo nukreipta prieš kapitalistinę ekonominę sistemą. Toks korporatyvizmo supratimas derėjo su Dielininkaičio pateikta katalikiško socialinio mokymo interpretacija. Savo straipsnyje, aiškinančiame Pijaus XI socialinę doktriną, Dielininkaitis pabrėžia, jog popiežius pasisakė prieš kapitalizmą, kuriame „reiškėsi ir reiškiasi tendencijos evoliucionuoti į ekonominę diktatūrą“⁴⁷. Šiame savo straipsnyje Dielininkaitis citavo Pijų XI, kuris teigė, jog „sveika gerovė turi remtis tikrais principais sveiko korporatyvizmo, kuris gerbia reikalingą socialinę hierarchiją, – ir kaip visos korporacijos turi organizuotis į harmoningą vienumą (*unité*), vadovaudamos visuomenės bendrąja gerove“⁴⁸. Sekdamas katalikišku socialiniu mokymu, Dielininkaitis išskyrė du pagrindinius neigiamus modernybės padarinius – darbininkų skurdą ir jų nukrikščionėjimą. Anot jo, tai buvo politinio ir ekonominio liberalizmo įsigalėjimo rezultatas⁴⁹. Būtent kaip alternatyvą kapitalistinei ekonomikai ir jos sukurtai visuomenės struktūrai reikėtų suprasti Dielininkaičio siūlytą korporatyvizmą. Dielininkaičio tei-

gimu, korporacinė santvarka buvo „vienas iš labiausiai aktualių dalykų“⁵⁰.

Kita vertus, korporatyvizmo įvedimas buvo kovos su socializmo idėjų įtaka priemonė. Pavyzdžiui, vienas iš svarbiausių tokio korporatyvizmo bruožų turėjo būti darbuotojų įtraukimas į įmonių valdymą⁵¹. Siūlydamas kurti bendras darbdaviams ir darbininkams atstovaujančias institucijas, Dielininkaitis tikėjosi prisidėti prie klasių kovos problemos sprendimo. Pasak socialinio teoretiko, „be jokios abejonės, [darbininkų] dalyvavimas pelne prisideda prie socialinės taikos didinimo. Ten, kur jis išsilaiko, streikai pasidaro reti. Tos įmonės paprastai patiria tik darbininkų solidarumo streikus“⁵². Šis įsitikinimas, kad socialinės korporacijos turi spręsti klasių kovos problemą, buvo būdingas katalikiškos socialinės teorijos bruožas; pavyzdžiui, tokios pat nuomonės laikėsi ir Stasys Šalkauskis, teigęs, jog korporatyvinė visuomeninė santvarka „pašalina organingos visuomenės organizacijos priemonėmis svarbiausius nesantaikos šaltinius iš viešo piliečių gyvenimo“⁵³. Vietoj marksistinio klasių kovos žodyno katalikai vartojo klasių solidarumo ir visuomenės harmonijos kalbą.

Dielininkaitis manė, kad valstybės santvarka ir jos institucijos turi keistis kartu

⁵⁰ P. Dielininkaitis, *Korporacinė santvarka: jos supratimas, bandymai realizuoti ir du pagrindiniai tipai*, Kaunas, 1936, p. 336. Apie Maceinos reikalavimus: „Katalikų vadų suvažiavimas“, *XX amžius*, 1936-12-30, Nr. 157, p. 4.

⁵¹ P. Dielininkaitis, „Pastarųjų laikų bandymai socialinį klausimą sušvelninti“, *Židinys*, 1938, Nr. 3, p. 322–329.

⁵² Ten pat, p. 325.

⁵³ S. Šalkauskis, „Momento reikalai ir principų reikalavimai“, *Židinys*, 1926, Nr. 11, p. 230. Palyginti: P. Dielininkaitis, *Korporacinė santvarka: jos supratimas, bandymai realizuoti ir du pagrindiniai tipai*, Kaunas, 1936, p. 340, 357.

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ P. Dielininkaitis, *Pijus XI ir socialinė katalikų doktrina*, Kaunas, 1937, p. 33.

⁴⁸ Ten pat, p. 40.

⁴⁹ Ten pat, p. 4–6.

su besikeičiančia visuomene. Anot jo, tik nuolat besikeičianti valstybė gali atsakyti į laiko metamus iššūkius. Ši nuostata, jog yra ryšys tarp valstybės formos ir visuomeninio gyvenimo, buvo aiškiai artikuoliuota deklaracijoje, kurioje būtinybė įvesti naują „organiškos valstybės“ santvarką grindžiama tuo, kad liberalioji demokratija nesugebėjo prisitaikyti prie besikeičiančios visuomenės, o autoritarizmas „gali turėti prasmės kaip drausminamoji visuomeninio gyvenimo forma“, tačiau savo esme tai stabdanti tautos vystymąsi valstybės valdymo forma⁵⁴. Tokią pat mintį Dielininkaitis išsakė nagrinėdamas Prancūzijos vidaus politiką, kuri, jo nuomone, atsидūrusi krizėje, – Prancūzijoje įsigalėjusi liberalioji demokratija nebesugeba reaguoti į šiandien kylančias problemas. Šį dėsninumą Dielininkaitis artikuliuoja taip: „<...> paprastai valstybės ir visuomenės gyvenimas ima negaluoti, kai politinė santvarka nustoja ta[i]kytis prie pagrindinių tautos interesų bei valstybės paskyrimo, ir kai tie interesai pradeda sieti su kuria nors viena politinės santvarkos evoliucijos faze, savo režtu dar susipynusia su vienos ar kelių grupių daliniais reikalais. O šitokios padėties prisigyvena tiek demokratinės, tiek autoritetinės santvarkos, jei jos sugeba evoliucionuoti pagal valstybės ir visuomenės gyvenimo joms statomus [keliamus] reikalavimus.“⁵⁵ Taigi, valstybės politinę

santvarką Dielininkaitis matė kaip tam tikrą visuomenės gyvenimo išraišką.

Išvados

Žvilgsnis į Dielininkaičio socialinę teoriją rodo, kad ketvirtajame dešimtmetyje lietuvių katalikų plėtotas „organiškos valstybės“ korporatyvizmas neturėtų būti redukuotas vien tik į ideologinę opoziciją Antano Smetonos režimo šalininkams. Dielininkaičio plėtotos socialinės teorijos analizė rodo, kad katalikiškasis korporatyvizmas buvo integrali katalikiškos socialinės teorijos dalis. Tuo metu tarp Lietuvos katalikų vyravusi sociologijos samprata turėjo aiškų praktinį lygmenį – katalikų sociologai ją suprato kaip katalikiškos socialinės doktrinos taikymą bandant keisti socialinius ir politinius santykius. Pažvelgus į lietuvių katalikų sociologų tekstus matyti, jog viena svarbiausių tuometinės katalikiškos sociologijos problemų buvo vadinamasis „socialinis klausimas“. Dielininkaičio plėtotą korporatyvizmo sampratą buvo bandymas ieškoti naujos visuomeninių santykių formos, kuri turėtų panaikinti katalikų socialinių teoretikų kritikuotus kapitalistinės ekonominės sistemos trūkumus. Toks Dielininkaičio korporatyvizmo pobūdis atitiko tarpukariu tarp Lietuvos katalikų sociologų paplitusią sociologijos sampratą. Dielininkaičio korporatyvizmas buvo bandymas ieškoti alternatyvos kapitalistinėms bei socialistinėms ekonominėms sistemoms.

Studijuodamas užsienyje Dielininkaitis buvo gerai susipažinęs su tarp katalikų sociologų ir valstybės teoretikų vyravusiomis katalikiško korporatyvizmo idėjomis, kurias savo straipsniuose perėmė ir modifikavo. Puikus Dielininkaičio žinių apie katalikišką socialinę teoriją pavyz-

⁵⁴ „Į organiškiosios valstybės kūrybą“, *Naujoji Romuva*, 1936, Nr. 8, p. 169–171.

⁵⁵ P. Dielininkaitis, „Prancūzija konsoliduojasi: vidaus krizės priežastys ir bandymai ją nugalėti“, *XX amžius*, 1938-04-13, Nr. 84, p. 3. Būtinybę įvesti socialinį korporatyvizmą Dielininkaitis taip pat teisingai tuo, kad „to reikalauja objektyviniai socialinės ir ekonominės tikrovės reikalai“. Žiūrėti: P. Dielininkaitis, *Korporacinė santvarka: jos supratimas, bandymai realizuoti ir du pagrindiniai tipai*, Kaunas, 1936, p. 357.

dys yra jo parengta apžvalga iš 1933 m. vasarą Fribūro universitete vykusių vasaros kursų, skirtų katalikiškai politinei ir socialinei minčiai nagrinėti. Grįžęs po studijų į Lietuvą jis nuosekliai populiarino katalikišką socialinę teoriją ir plėtojo savąją korporatyvizmo sampratą. Svarbu tai, jog Dielininkaitis korporatyvizmą suprato kaip socialinę ir ekonominę santvarką, tačiau atsiribojo nuo politinių korporatyvizmo implikacijų. Visgi reikšminga ir tai, kad savo svarstymuose apie politinę krizę Prancūzijoje jis tvirtino, jog valstybės politinė santvarka yra visuomeninio gyvenimo išraiška. Šis Dielininkaičio fiksuotas ryšys tarp valstybės santvarkos ir socialinio gyvenimo formos rodo, jog paties Dielininkaičio bandymas atriboti savąją korporatyvizmo sampratą nuo politinės sferos išliko

problemiškas teoriniu lygmeniu. Dar svarbiau, kad tai reiškia, jog jo korporatyvizmas galėjo būti nesunkiai performuluotas į politinį projektą.

Tai, jog 1936 m. Dielininkaitis pasisakė už tai, kad katalikiškas korporatyvizmas būtų atribotas nuo politinės įtakos, bet beveik tuo pačiu metu pasirašė deklaraciją „Į organiškiosios valstybės kūrybą“, kurioje buvo reikalaujama keisti valstybės santvarką, išduoda, jog deklaracijos autorių korporatyvizmo samprata nebūtinai buvo vienoda. Visgi aišku yra tai, kad, priešingai negu teigia Skrupskelis, „organiškoji valstybė“ nebuvo katalikų liberalizmo išraiška. Kita vertus, negalima sutikti su tais autoriais, kurie katalikišką korporatyvizmą tapatina išskirtinai su autoritarizmu ir fašistinės valstybės vizijomis.

BIBLIOGRAFIJA

Butkus P., 1999 – Petras Butkus, „Antanas Maceina: tarp socialinio solidarumo ir totalitarizmo“, in: *Iš Lietuvos sociologijos istorijos*, t. 2, sudarytojai: Anelė Vosyliūtė et al., Vilnius, 1999, p. 48–64.

Chappel, J. 2018 – James Chappel, *Catholic Modern: The Challenge of Totalitarianism and the Remaking of the Church*, Cambridge, 2018.

Conway M., 1997 – Martin Conway, *Catholic Politics in Europe, 1918–1945*, London, 1997.

Dementavičius J., 2015 – Justinas Dementavičius, *Tarp ūkininko ir piliečio: modernėjančios Lietuvos politinės minties istorija*, Vilnius, 2015.

Donskis L., 1997 – Leonidas Donskis, „Antanas Maceina: doktrininis intelektualas XX amžiaus lietuvių kultūroje“, in: *Tarp Karalio ir Klaipėdos: visuomenės ir kultūros kritikos etudai*, Klaipėda, 1997, p. 188–228.

Donskis L., 2000 – Leonidas Donskis, „Dar kartą apie Antano Maceinos socialinę filosofiją“, in: *Akiračiai*, 2000, Nr. 1, p. 9–10.

Girnius K. et al., 2016 – *Lietuva, kurios nebuvo: pilnutinės demokratijos svarstymai ir vertinimai*, sudarytojai: Kęstutis Girnius et al., Vilnius, 2016.

Grinius J., 1961 – Jonas Grinius, „Dr. Pranas Dielininkaitis (1902–1942)“, in: *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai IV, 1957*, redagavo A. Liuima, Roma, 1961, p. 224–227.

Janauskas G., 2011 – Giedrius Janauskas, „Antismetoninio judėjimo „Ašis“ bandymai įgyvendinti politinius siekius, 1938–1939 m.“, in: *Darbai ir dienos*, 2011, t. 55, p. 9–28.

Jankauskas A. ir Jokubaitis A., 2012 – Algimantas Jankauskas ir Alvydas Jokubaitis, „Tarp individualizmo ir kolektyvizmo: politiško paieškos tarpukario Lietuvoje“, in: *Lietuvos politinės minties antologija: Lietuvos politinė mintis, 1918–1940*, sudarytojai: Justinas Dementavičius et al., Vilnius, 2012, p. 13–28.

Jokubaitis A., 2001 – Alvydas Jokubaitis, „Stasys Šalkauskis ir Antanas Maceina kaip politikos filosofai“, in: *Politologija*, 2001, t. 22 (2), p. 1–23.

Labanauskas R., 2006 – Ramūnas Labanauskas, „Jaunųjų katalikų sąjūdis: politinės formavimosi aplinkybės 1935–1936“, in: *Naujasis Židynys-Aidai*, 2006, Nr. 6–7, p. 248–257.

Labanauskas R., 2011 – Ramūnas Labanauskas, *Jaunųjų katalikų sąjūdžio genezė, ideologiniai prin-*

cipai ir jų realizavimo praktika (1919–1940). Daktaro disertacija, Vilnius, 2011.

Maceinienė T., 2006 – Tatjana Maceinienė, *Tikėjimas ir ateitis: Ignas Skrupskelis ir Pranas Dielininkaitis*, Vilnius, 2006.

Mačiulis D., 2005 – Dangiras Mačiulis, *Valstybės kultūros politika Lietuvoje 1927–1940 metais*, Vilnius, 2005.

Meuwly O., 2008 – Olivier Meuwly, „Korporativismus“, in: *Historisches Lexikon der Schweiz (HLS)*, version of 2008 10 30, [interaktyvus], in: <<http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/d/D9931.php>>, [2018-08-10].

Mockūnas L., 1997 – Liūtas Mockūnas, *Pavargęs herojus: Jonas Deksnys trijų žvalgybų tarnyboje*, Vilnius, 1997.

Mockūnas L., 2000 – Liūtas Mockūnas, „Prie lietuviškojo fašizmo ištakų“, in: *Akiračiai*, 2000, Nr. 2, p. 4–6.

Pruskus V., 2006 – Valdas Pruskus, „Naujojo humanizmo“ visuomenės organizacijos modelis: politinė vaizduotė ir atmintis“, in: *Filosofija. Sociologija*, 2006, Nr. 1, p. 25–31.

Röllli-Alkemper L., 2004 – Lukas Röllli-Alkemper, „Catholics between Emancipation and Integration: The Conservative People’s Party in Switzerland“, *Political Catholicism in Europe 1918–45*,

sudarytojai: Wolfram Kaiser ir Helmut Wahnout, London ir New York, 2004, p. 65–79.

Schmitter P., 1974 – Philippe C. Schmitter, „Still the Century of Corporatism?“, in: *The Review of Politics*, 1974, t. 36 (1), p. 85–131.

Skrupskelis K., 1999 – Kęstutis Skrupskelis, „Tariamasis jaunųjų katalikų kartos fašizmas“, in: *Naujasis Židimys-Aidai*, 1999, Nr. 4, p. 212–227.

Skrupskelis K., 2004 – Kęstutis Skrupskelis, „Organiškumas, katalikų akcija ir liberalioji srovė“, in: *Kultūros barai*, 2004, Nr. 1, p. 70–76.

Skrupskelis K., 2012 – Kęstutis Skrupskelis, „1936-ųjų metų deklaracija“, in: *Naujasis Židimys-Aidai*, 2012, Nr. 6, p. 380–386.

Stražinskaitė D., 2011 – Dalia Stražinskaitė, „Jurgis Matulaitis ir lietuvių sociologija carinės Rusijos imperijoje“, in: *Istorija*, 2011, Nr. 81, p. 36–44.

Svarauskas A., 2014 – Artūras Svarauskas, *Krikščioniškoji demokratija nepriklausomoje Lietuvoje (1918–1940): politinė galia ir jos ribos*, Vilnius, 2014.

Svarauskas A., 2015 – Artūras Svarauskas, „Lietuvos valstybės santvarkos reformų idėjos autoritarizmo laikotarpiu“, in: *Parlamento studijos*, 2015, t. 19, p. 33–57.

Tamošaitis M., 2014 – Mindaugas Tamošaitis, *Kazys Grinius ir jo bendražygiai Lietuvos politiniame gyvenime 1926–1940*, Vilnius, 2014.

COMING BACK TO AN ORGANIC STATE: ON THE INFLUENCE OF CATHOLIC SOCIOLOGY ON CATHOLIC CORPORATISM

Vilius Kubekas

S u m m a r y

This article examines the uses of Catholic corporatist theory among Catholic social theorists in Lithuania during the interwar period, with particular focus on the social theory of Pranas Dielininkaitis (1902–1942). Dielininkaitis, who received his doctoral degree in sociology at Paris University in 1933, acted as a transmitter of Catholic social theory in Lithuania. In 1934, he participated in the summer school on Catholic state theory in Switzerland. Later on, Dielininkaitis drew on his Swiss influences and used the existing framework of Catholic sociology to develop and promote his own concept of corporatism. Like many other Catholic social theorists, Dielininkaitis saw cor-

poratism as a “third way” between capitalist and socialist economic systems. Interestingly, Dielininkaitis limited Catholic corporatism to social and economic spheres and separated it from political implications. However, in his considerations on the political crisis in France, Dielininkaitis maintained that the political form is an expression of social life. Therefore, his separation of corporatism from the political sphere still remained problematic on a theoretical level; the perceived connection between political order and social life implied that Dielininkaitis’s concept of social and economic corporatism was open to a redefinition into a political project.

*Įteikta 2018 10 05
Parengta skelbti 2018 12 15*